

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2016 METŲ BIRŽELIO MĖNESIO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS	3
ATPK 37 straipsnio taikymas	3
<i>Dėl ATPK 37 straipsnio taikymo .....</i>	<i>3</i>
ATPK 33 straipsnio taikymas	3
<i>Dėl ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymo.....</i>	<i>3</i>
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 102 straipsnio taikymas.....	4
<i>Dėl baudžiamojo įstatymo grįžtamosios galios taikant atsakomybę už civilių trėmimų ir BK 102 straipsnio sudėties .....</i>	<i>4</i>
BK 245 straipsnio taikymas.....	6
<i>Dėl BK 245 straipsnio taikymo.....</i>	<i>6</i>
BK 41 straipsnio 2 dalies, 79 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl paskirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atitikties Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio reikalavimams .....</i>	<i>6</i>
BK 163 straipsnio, 145 straipsnio 2 dalies taikymas	7
<i>Dėl BK 163 straipsnyje ir BK 145 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų nusikalstamų veikų atskyrimo.....</i>	<i>7</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 115 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl civilinio ieškinio pareiškimui ir nagrinėjimui baudžiamojoje byloje keliamų reikalavimų .....</i>	<i>8</i>
BPK 20 straipsnio taikymas	10
<i>Dėl bendrakaltinamųjų ir kitų kaltinamųjų parodymų įrodomosios reikšmės .....</i>	<i>10</i>
III. CIVILINĖS BYLOS	11
Juridiniai asmenys	11
<i>Dėl teismo pareigos taikyti CK 2.131 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas poveikio priemones, nustačius juridinio asmens netinkamą veiklą.....</i>	<i>11</i>
Šeimos teisė.....	12
<i>Dėl papildomų vaiko priežiūros išlaidų ir jų padalijimo tarp tėvų bei antstolio kompetencijos vykdant teismo sprendimą dėl išlaikymo priteisimo .....</i>	<i>12</i>
<i>Dėl senelių bendravimo su vaikaičiu tvarkos nustatymo, senelių teisės bendrauti su vaikaičiu santykio su nustatyta tėvų ir vaiko bendravimo tvarka.....</i>	<i>13</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvystės nuginčijimą ir nustatymą, aiškinimo ir taikymo .....</i>	<i>14</i>
Daiktinė teisė	14
<i>Dėl nuosavybės teisės į būsimą butą atsiradimo momento.....</i>	<i>14</i>
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl darbdavio, sudariusio tarptautinio keleivių vežimo sutartį dėl darbuotojų, vežamų kaip keleiviai, teisės reikalauti žalos atlyginimo pagal Konvenciją dėl tam tikrų tarptautinio vežimo oru taisyklių suvienodinimo, pasirašytą 1999 m. gegužės 28 d. Monrealyje, bei civilinių bylų, kuriose sprendžiami tokie ginčai, jurisdikcijos .....</i>	<i>15</i>
<i>Dėl garanto atsisakymo sumokėti garantijos išmoką, kai pažeidžiamos garantijos sąlygos.....</i>	<i>16</i>
<i>Dėl šalių santykių teisinio kvalifikavimo, tarpininko, parduodančio viešbučių teikiamas apgyvendinimo paslaugas, pareigų ir atsakomybės.....</i>	<i>16</i>
<i>Dėl paslaugų teikėjo pareigos atskleisti informaciją vartotojui apie apimtį ir vartotojo teisių verslininko atžvilgiu, pastarajam netinkamai įvykdžius iš drabužių cheminio valymo paslaugų teikimo sutarties kylančias pareigas .....</i>	<i>17</i>
Viešieji pirkimai	18
<i>Dėl viešojo pirkimo dokumentų, kuriuose nustatyti minimalūs kvalifikacijos reikalavimai, aiškinimo ir tiekėjų atitikties šiems reikalavimams vertinimo .....</i>	<i>18</i>
Statybų teisė.....	18
<i>Dėl statybą leidžiančio dokumento, kai jis išduotas neparengus detaliojo plano, teisėtumo ir statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo .....</i>	<i>18</i>
Draudimo teisė	19
<i>Dėl draudėjo teisės reikšti ieškinį dėl draudimo išmokos išmokėjimo, kai draudimo sutartimi nustatytas naudos gavėjas.....</i>	<i>19</i>
Bankroto teisė.....	20
<i>Dėl solidariosios prievolės įtakos sprendžiant fizinio asmens nemokumo klausimą .....</i>	<i>20</i>
Įmonės restruktūrizavimas	21

<i>Dėl įmonės restruktūrizavimo plano patvirtinimo padarinių .....</i>	<i>21</i>
Intelektinės nuosavybės teisė.....	21
<i>Dėl Europos patentų, išduotų pagal Europos patentų konvenciją, galiojimo ir jų ginčijimo Lietuvoje .....</i>	<i>21</i>
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl išieškojimo pagal individualios įmonės prievolės iš individualios įmonės savininko, nenurodyto vykdomajame rašte .....</i>	<i>22</i>

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 37 straipsnio taikymas

Dėl ATPK 37 straipsnio taikymo

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje D. D. pagal ATPK 186 straipsnį nubausta už tai, kad, būdama neblaivi, žinomai melagingai iškvietė policiją, pranešdama, kad prieš ją smurtauja sugyventinis, ir taip Tauragės apskrities vyriausiajam policijos komisariatui (toliau – ir VPK) padarė 1,52 Eur žalą. Tauragės apskrities VPK prašyme atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą nurodoma, kad Klaipėdos apygardos teismas, priimdamas 2015 m. gruodžio 18 d. nutartį, pažeidė ATPK 37 straipsnio ir CK 6.249 straipsnio 1 dalies nuostatas. Pareiškėjo teigimu, padarytą žalą sudaro policijos įstaigų darbuotojų, vykusių į įvykį, darbo užmokestis ir transporto išlaidos. Atsižvelgiant į tai, prašoma priteisti Tauragės apskrities VPK patirtos 22,59 Eur žalos atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai pažymėjo, jog policijos pareigūnų funkcijoms (vykimui į įvykio vietą, darbo užmokesčiui ir kt.) atlikti lėšas skiria valstybė, o jiems mokamas atlyginimas nepriklauso nuo išvykimų pagal pranešimus apie įvykius skaičių. Be to, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nagrinėjamu atveju policijos pareigūnai pagal D. D. pranešimą į įvykio vietą vyko vykdydami savo tiesiogines pareigas ir byloje nėra duomenų, kad dėl to jiems būtų buvęs išmokėtas didesnis darbo užmokestis už tą, kurią jie būtų gavę, jeigu į pranešimą nebūtų reagavę. Dėl to teisėjų kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad Tauragės apskrities VPK reikalavimas išieškoti iš D. D. policijos pareigūnams išmokėtą darbo užmokestį už laiką, kurią jie sugaišo reaguodami į melagingą jos pranešimą, yra nepagrįstas. Kartu teisėjų kolegija pritarė, kad šiuo atveju policijos pareigūnų tarnybiniu automobiliu vykstant į įvykio vietą pagal D. D. pranešimą perniek buvo naudojami degalai, dėl to Tauragės apskrities VPK patyrė nuostolių, kurių nebūtų buvę, jeigu D. D. nebūtų padariusi ATPK 186 straipsnyje numatyto pažeidimo, t. y. melagingai pranešusi policijai apie smurtą artimoje aplinkoje. Taigi, šioje byloje konstatuota, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai degalų sąnaudas pripažino Tauragės apskrities VPK padarytu turtiniu nuostoliu ir įpareigojo administracinę atsakomybę patrauktą asmenį D. D. jį atlyginti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko prašymą atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą ir paliko galioti apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria, be kita ko, D. D. įpareigota atlyginti Tauragės apskrities VPK padarytą 1,52 Eur turtinį nuostolį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-56-139/2016

ATPK 33 straipsnio taikymas

Dėl ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymo

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje teisėjų kolegija nagrinėjo Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Saugaus miesto departamento Administracinės veiklos

skyriaus įgalioto asmens prašymą atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą, kuriame teigiama, kad N. G. padaryti keturi ATPK 124⁵ straipsnyje numatyti administraciniai teisės pažeidimai nesudaro sutapties, todėl nebuvo teisinio pagrindo taikyti ATPK 33 straipsnį.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad iš ATPK 33 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos teisės normos formuluotės matyti, kad esminė sąlyga jos taikymui yra tai, jog tas pats asmuo padaro kelis (du ar daugiau) administracinius teisės pažeidimus, kurių bylas įstatymu yra pavesta nagrinėti tam pačiam organui (pareigūnui), ir yra objektyvi galimybė šias bylas nagrinėti kartu. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, jog iš bylos matyti, kad keturias N. G. administracinių teisės pažeidimų bylas nagrinėjo tas pats organas – Savivaldybių administracijos Vilniaus miesto savivaldybės administracija (toliau – ir Institucija) – ir tą pačią dieną (2015 m. spalio 15 d.) Nors N. G. šiuos administracinius teisės pažeidimus atskirais veiksmais padarė skirtingu laiku, tačiau pažeidimų nagrinėjimo metu nebuvo nubaustas nė už vieną jų, todėl šie N. G. padaryti administraciniai teisės pažeidimai sudaro realią sutaptį. Nagrinėjant Institucijoje vieną N. G. administracinio teisės pažeidimo bylą, kitos administracinių teisės pažeidimų bylos dar nebuvo išnagrinėtos, todėl žemesnių instancijų teismai skundžiamose nutartyse pagrįstai konstatavo, kad perdavus N. G. administracinių teisės pažeidimų bylas nagrinėti tai pačiai institucijai – Savivaldybių administracijos Vilniaus miesto savivaldybės administracijai – buvo objektyvi galimybė šias bylas nagrinėti kartu. Šios bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad Institucijos pareigūnai, priimdami nutarimus N. G. administracinių teisės pažeidimų bylose, buvo susipažinę su N. G. prašymu jo bylas nagrinėti kartu ir paskirti subendrintą administracinę nuobaudą. Dėl to teisėjų kolegija sutiko su žemesnės instancijos teismų padaryta išvada, kad Institucija turėjo vadovautis ATPK 33 straipsnio 2 dalyje nustatytais nuobaudų skyrimo taisyklėmis ir išnagrinėti bylas dėl N. G. padarytų keturių administracinių teisės pažeidimų jas sujungusi ir už visus keturis administracinius teisės pažeidimus paskirti subendrintą administracinę nuobaudą. Teisėjų kolegija taip pat pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad Institucija, išnagrinėjusi N. G. pažeidimus ir paskirtų nuobaudų nesubendrinusi, neatsižvelgė į teismų suformuotą praktiką dėl ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymo. Pirmosios instancijos teismas 2015 m. gruodžio 7 d. nutartimi šį pažeidimą ištaisė ir N. G. pagal ATPK 124⁵ straipsnį paskirtas nuobaudas, vadovaudamasis ATPK 33 straipsnio 2 dalimi, subendrinė bei paskyrė jam galutinę subendrintą nuobaudą, o apeliacinės instancijos teismas pagrįstai šią nutartį paliko galioti.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Saugaus miesto departamento Administracinės veiklos skyriaus įgalioto asmens prašymą atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 28 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-61-511/2016

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 102 straipsnio taikymas

Dėl baudžiamojo įstatymo grįžtamosios galios taikant atsakomybę už civilių trėmimą ir BK 102 straipsnio sudėties

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje A. K. savo kasaciniame skunde nesutiko su jo nuteisimu pagal BK 102 straipsnį, iškeldamas abejonių dėl jam inkriminuoto civilių trėmimo (perkėlimo) sudėties požymių, BK 102 straipsnio atgalinio taikymo ir senaties instituto netaikymo.

Šioje byloje teisėjų kolegija sprendė, kad BK 102 straipsnis turi grįžtamąją galią, todėl svarbu nustatyti, ar nusikalstamos veikos padarymo metu A. K. veiksmai buvo laikomi nusikaltimu pagal visuotinai pripažintas tarptautinės teisės normas ir ar nuteistasis tuo metu galėjo numatyti, kad

veika, už kurią jis yra nuteistas šioje byloje, gali būti kvalifikuojama kaip civilių trėmimas. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad 1949 m. žmonių deportacija buvo vertinama kaip nusikaltimas pagal visuotinai pripažįstamas tarptautinės teisės normas. Nors istoriškai karo teisės taikymas iš esmės buvo siejamas su paskelbtu karu, po Antrojo pasaulinio karo, siekiant užtikrinti realų ir veiksmingą tarptautinės humanitarinės teisės veikimą, jos taikymas susietas su tarptautiniu (tam tikra apimtimi ir vidaus pobūdžio) ginkluotu konfliktu, nepriklausomai nuo to, ar šalis pripažįsta tokį esant. Be to, aptariamam laikotarpiu pripažintas ir tarptautinės humanitarinės teisės taikymas tokiais atvejais, kai valstybės teritorija ar jos dalis yra okupuojama, net jei okupacijai nesipriešinama ginklu (pvz., atsižvelgiant į akivaizdžiai nelygias šalių jėgas).

Teisėjų kolegija pripažino nepagrįstu skundo argumentą, jog A. K. 1949 m. negalėjęs suprasti ir vertinti, kad Lietuvos valstybė buvusi okupuota. Nors, anot kasatoriaus, jis buvo įsitikinęs, kad pati Lietuva įstojo į Tarybų Sąjungą, tai nepaneigia BK 102 straipsnyje įtvirtintos veikos objektyviojo požymio – okupacijos – buvimo nagrinėjamoje byloje. Okupacija – tai valstybės teritorijos faktinis užėmimas (kontrolė) prieš ginkluotomis pajėgomis ir efektyvios valdžios užtikrinimas joje (1907 m. Hagos konvencijos dėl karo sausumoje įstatymų ir papročių reglamento 42 straipsnis). Teritorijos užėmimas okupacija laikomas ir tuo atveju, jeigu jai nesipriešinama ginklu. Taigi objektyvusis veikos požymis – okupacijos laikotarpis – yra aiškiai nustatytas, ir skunde nurodomi teiginiai dėl įvairių okupacijos fakto politinių vertinimų atskirais laikotarpiais neturi teisinės reikšmės. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad vien tai, jog Lietuvos okupacijos faktas buvo pripažintas tik XX amžiaus pabaigoje, nepaneigia paties okupacijos fakto egzistavimo visą okupacijos laikotarpį. Kartu tai nėra kliūtis tuo laikotarpiu gyvenusiems asmenims suvokti neteisėtus vienos valstybės veiksmus prieš kitą valstybę, juolab kad šį laikotarpį okupuotoje valstybėje buvo vykdoma aktyvi rezistencinė (ginkluota ir neginkluota) veikla, patvirtinusi tautos priešinimąsi kitos valstybės veiksams. Būtent šiam priešinimuisi malšinti buvo įsteigtos institucijos, kuriose ir dirbo nuteistasis A. K. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad A. K. savanoriškai vykdė tarnybą tuometinėje valstybės saugumo tarnyboje, o ilgalaikis jo darbas okupacinės valdžios struktūroje rodo pasirinkimo tarnauti okupacinei valdžiai kryptingumą, taip sąmoningai vykdant jos nurodymus, kas paneigia jo tvirtinimą apie tuometinės politinės situacijos nesuvokimą.

Atsakydama į kasacinio skundo argumentus, kad A. K. neatliko tiesioginių trėmimo veiksmų, teisėjų kolegija pažymėjo, kad trėmimu pagal BK 102 straipsnį laikomas civilių gyventojų, esančių okupuotoje ar aneksuotoje teritorijoje, priverstinis išvežimas iš jų užimamos teritorijos nuolat gyventi į kitą apibrėžtą teritoriją, esančią okupavusioje, aneksavusioje ar trečiojoje šalyje. Trėmimą kaip veiką būtina aiškinti ne kaip konkretų, užbaigiantį trėmimo procesą, veiksmą, t. y. fizinį asmenų įsodinimą į ešeloną, kaip teigiama skunde, bet kaip veiksmų visumą, kurių atlikimas buvo reikalingas įgyvendinti galutinį SSRS nutarimuose nurodytą tikslą – juose įvardintų civilių asmenų grupių iškeldinimą iš Lietuvos teritorijos. Kiekvienas atskiras veiksmas, kuris buvo būtinas nurodytam tikslui pasiekti, be kita ko, ir suformuotų tremties bylų patikrinimas ir atitinkamos išvados pasirašymas atitinka trėmimo vykdymo požymį. Įvertinusi tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad A. K. padaryta veika tinkamai kvalifikuota kaip trėmimo vykdymas.

Ne mažiau svarbu tai, kad byloje paneigti A. K. parodymai, jog jis nežinojo apie norminius aktus dėl tremties. Kaip nurodė teisėjų kolegija, tokius teiginius paneigia pats išvadų, kurias jis pasirašė, turinys. Šiose išvadose buvo nurodoma, kad išvada surašyta peržiūrėjus apskaitos bylos dokumentus dėl buožės šeimos ištrėmimo; joje tiesiogiai nurodoma, kad trėmimas turi būti vykdomas remiantis Lietuvos SSR Ministrų tarybos 1949 m. kovo 19 d. nutarimu, pagal kurį šeima turi būti iškeldinama iš Lietuvos teritorijos į nutolusias Tarybų Sąjungos vietas specialiam apgyvendinimui; išvados rezoliucinėje dalyje nurodomas sprendimas, t. y., kad įvertinus nustatytas aplinkybes šeima turi būti nukreipta į nutolusias vietas spec. apgyvendinimui. Šias išvadas pasirašydavo A. K. Teisėjų kolegijos teigimu, A. K., pasirašydamas atitinkamo turinio išvadas, sudarytas SSRS ir Lietuvos SSRS Ministrų Tarybos nutarimų pagrindu, nors ir nebuvo skaitęs šių

nutarimų, negalėjo nesuprasti jų turinio prasmės ir jam duotų įsakymų vykdymo, sukeliančio itin skaudžią tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio žalą.

Nustačiusi, kad baudžiamasis įstatymas (BK 102 straipsnis) A. K. pritaikytas tinkamai, teisėjų kolegija atmetė nuteistojo A. K. ir jo gynėjos kasacinį skundą ir paliko galioti apeliacinės instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-976/2016

BK 245 straipsnio taikymas

Dėl BK 245 straipsnio taikymo

Šioje baudžiamojoje byloje R. B. buvo išteisintas pagal BK 245 straipsnį argumentuojant tuo, kad jam pagal Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą paskirti įpareigojimai savo pobūdžiu ir tikslais laikytini baudžiamojo proceso metu taikomomis kardomosiomis priemonėmis, už kurių nesilaikymą taikomos griežtesnės kardomosios priemonės, bet ne baudžiamoji atsakomybė.

Kasacinės instancijos teismas pažymėjo, kad BK 245 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos definicijos negalima aiškinti pažodžiui – kad esą kiekvienas teismo sprendimo, nesusijusio su bausme, nevykdymo atvejis reiškia šioje normoje numatyto baudžiamojo nusižengimo padarymą. Teismų sprendimų, nesusijusių su bausmėmis, vykdymo užtikrinimas pirmiausia yra ne baudžiamosios teisės, bet proceso įstatymų (civilinio, administracinio, baudžiamojo) uždavinys. Todėl baudžiamoji atsakomybė pagal BK 245 straipsnį turi būti taikoma ne automatiškai dėl kiekvieno teismo sprendimo nevykdymo fakto, bet tik kaip kraštutinė priemonė, nustačius tinkamą padarytos veikos pavojingumą bei atsižvelgus į teisinį reguliavimą, užtikrinantį teismo sprendimo įvykdymą procesinėmis priemonėmis.

Šioje baudžiamojoje byloje teisėjų kolegija, spręsdama dėl BK 245 straipsnio taikymo galimybių, atsižvelgė į tai, kad, Pasvalio rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 21 d. nutartimi R. B. paskyrus įpareigojimus nesiartinti prie nukentėjusios (motinos), nebendrauti ir neieškoti ryšių su ja, pati nukentėjusioji leido jam toliau gyventi savo namuose, kol lauke buvo šalta, rūpinosi juo, o kai šis gyveno šalia esančiame ūkiniame pastate, pati atnešdavo jam maisto, leisdavo ryte nusiprausti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokioje situacijoje vien tai, jog pažeidėjas nesilaikė jam paskirtų įpareigojimų, nepasižymi nusikalstamai veikai būdingu pavojingumu, o kriminalinės bausmės taikymas neatitiktų baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės paskirties, būtų ganėtinais formalaus pobūdžio ir vargu ar pasiektų bausmės tikslus. Tokią išvadą patvirtina ir tai, kad paskirtų įpareigojimų pažeidimas buvo toleruojamas ir nukentėjusios, ir teisėsaugos institucijų tol, kol R. B. nepanaudojo smurto prieš motiną. Į šią aplinkybę teismai pagrįstai atsižvelgė vertindami įpareigojimų nevykdymo pavojingumą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-229-788/2016

BK 41 straipsnio 2 dalies, 79 straipsnio taikymas

Dėl paskirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atitikties Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio reikalavimams

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatoriai, remdamiesi Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) praktika, teigė, kad laisvės atėmimas iki gyvos galvos nuteistajam H. D. negalėjo būti skiriamas, nes tokia bausmė, ypač nesant lygtinio paleidimo galimybės, yra nežmoniška bausmė, prieštaraujanti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 straipsniui, 21 straipsnio

2 ir 3 dalims, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsniui, nesuderinama su baudmės tikslais ir paskirtimi (BK 41 straipsnio 2 dalis).

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija su tokiais kasacinio skundo argumentais nesutiko ir atkreipė dėmesį į pastaraisiais metais plėtojamą EŽTT praktiką, pažymėdama, kad laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimas suaugusiam kaltininkui savaime nėra draudžiamas, tačiau „nemažintino“ (t. y. tokio, kuris negali būti mažinamas, švelninamas) laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimas suaugusiajam gali sukelti problemą pagal Konvencijos 3 straipsnį.

Pagal EŽTT praktiką laisvės atėmimas iki gyvos galvos netampa „nemažintinu“ tik dėl to, kad praktikoje ši baudmė gali būti atlikta visa. Šiuo aspektu EŽTT sprendimuose, be kita ko, atkreipiamas dėmesys į valstybių pareigą pagal Konvenciją imtis priemonių visuomenei apsaugoti nuo smurtinių nusikaltimų. Konvencija nedraudžia valstybėms taikyti už sunkių nusikaltimų nuteistam asmeniui neapibrėžtos trukmės baudmę, kuri leidžia tęsti kaltininko laisvės atėmimą, kai tai būtina visuomenei apsaugoti. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog kelio kaltininkui padaryti naujus nusikaltimus užkirtimas yra viena esminių laisvės atėmimo baudmės funkcijų. Tai itin aktualu už nužudymą ar kitus sunkius nusikaltimus nuteistų asmenų atveju. Vien tai, kad tokie nuteistieji jau gali būti atlikę ilgą laisvės atėmimo laikotarpį, nesusilpnina valstybės pozityviosios pareigos apsaugoti visuomenę; valstybės gali atlikti šią pareigą, tęsdamos tokių laisvės atėmimu iki gyvos galvos nuteistų kalinių laisvės atėmimą tiek ilgai, kiek jie išlieka pavojingi. Taigi pagal Konvencijos 3 straipsnį pakanka, kad laisvės atėmimo iki gyvos galvos baudmė būtų *de jure* (juridiškai) ir *de facto* (faktiškai) mažintina. Konvencijos 3 straipsnis reikalauja, jog laisvės atėmimo baudmę galima būtų sumažinti ta prasme, kad būtų galimas jos peržiūrėjimas, leidžiantis nacionalinėms institucijoms apsvaistyti, ar šią baudmę atliekančio asmens pasikeitimai ir pažanga siekiant reabilituoti yra tokie reikšmingi, jog tolimesnis laisvės atėmimas nėra pateisinamas teisėtais penologijos pagrindais.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat konstatavo, kad EŽTT praktikoje (bent iki šiol) konkreti laisvės atėmimo iki gyvos galvos baudmės peržiūrėjimo forma nenustatoma, reikalaujama baudmės peržiūrėjimą gali atlikti ir vykdomosios valdžios institucija. Be kita ko, EŽTT praktikoje pripažįstama, kad su šiais reikalavimais gali būti suderinama Prezidento malonė – toks modelis galioja ir Lietuvoje. Teisėjų kolegijos vertinimu, jo reglamentavimui nėra būdinga visuma tokių trūkumų, kurie nulėmė Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo nustatymą EŽTT nagrinėtose kitų valstybių bylose. Respublikos Prezidento malonės teisė įtvirtinta Konstitucijos 84 straipsnio 23 punkte, o BK 79 straipsnyje nustatyta, kad nuteistasis gali būti atleistas nuo visos ar dalies baudmės atlikimo, jeigu Respublikos Prezidentas patenkina jo malonės prašymą.

Nagrinėtoje byloje pažymėta, kad nuteistiesiems laisvės atėmimu iki gyvos galvos atliekant baudmę suteikiama galimybė ugdyti galimam grįžimui į laisvę būtinus socialinius įgūdžius, pavyzdžiui, organizuojamas jų bendrasis ugdymas ir profesinis mokymasis (BVK 167 straipsnio 2 dalis), jeigu patys to pageidauja, jie gali dirbti (BVK 167 straipsnio 3 dalis), ir kt. Galiausiai teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į malonės taikymo asmenims, nuteistiems laisvės atėmimu iki gyvos galvos, praktiką, kuri patvirtina malonės veiksmingumą *de facto*.

Atsižvelgdama į tai, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad, įvertinus Prezidento malonės instituto specifiką ir EŽTT pripažįstamą valstybių vertinimo laisvę reglamentuojant laisvės atėmimo iki gyvos galvos sumažinimo galimybes, nėra pagrindo išvadai, jog Lietuvos Respublikos Prezidento malonės sistema neatitiktų Konvencijos 3 straipsnio reikalavimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2-699/2016

BK 163 straipsnio, 145 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl BK 163 straipsnyje ir BK 145 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų nusikalstamų veikų atskyrimo

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas sprendė BK 163 straipsnyje ir 145 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų veikų atskyrimo klausimą. Šioje baudžiamojoje byloje R. A. buvo kaltinamas ir nuteistas pagal BK 140 straipsnio 2 dalį ir 145 straipsnio 2 dalį. Pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes minėtos R. A. nusikalstamos veikos pasireiškė kaip tęstiniai pavojingi veiksmai netinkamai auklėjant savo nepilnametį sūnų ir agresyviai reaguojant į jo elgesį.

Kasacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nustačius visus būtinus BK 163 straipsnyje apibrėžtos nusikalstamos veikos požymius, svarstyтина, kurie vaikui sukelti neigiami padariniai kvalifikuoti atskirai pagal kitus BK straipsnius ir taikomi pagal nusikalstamų veikų sutapties taisykles. Žmogaus terorizavimo (sisteminio bauginimo) norma (BK 145 straipsnio 2 dalis) tokiais atvejais dėl to paties piktnaudžiavimo negali būti taikoma. Šiuo atveju žmogaus terorizavimas (sisteminis bauginimas) traktuotinas kaip bendroji norma (lot. *lex generalis*), o piktnaudžiavimas psichiškai gniuždant vaiką – kaip specialioji (lot. *lex specialis*), nes ji skirta būtent vaiko tėvų ir kitų teisėtų atstovų tokiems veiksams prieš vaiką vertinti. Taigi įrodinėjant šioje specialioje normoje nurodytus nusikalstamos veikos sudėties požymius, neišvengiamai atsižvelgiama į socialinę tikrovę, t. y. kad kaltinamieji dažniausiai gyvena kartu su vaikais, juos sieja ypatingas žmogiškasis ryšys, jie atsakingi ne tik už vaikų gerovę, bet ir poelgius, tam tikrais atvejais privalo imtis aktyvių veiksmų koreguojant vaiko elgesį ir pan. Žmogaus terorizavimo norma suformuluota neatsižvelgiant į šį socialinį kontekstą ir pirmiausia skirta apskritai saugoti visuomenės narius nuo kraštutinių psichinės prievartos apraiškų: sisteminio persekiojimo, agresyvaus priekabiavimo, sekimo, gąsdinančių naktinių skambučių, SMS žinučių ir pan. Tokių veiksmų pagrindinis tikslas – kad nukentėjusysis nerimautų, nesaugiai jaustųsi, patirtų stresą ir psichologinį diskomfortą. Teisėjų kolegijos vertinimu, kaip žmogaus terorizavimas tėvų ar kitokių teisėtų vaikų atstovų veiksmai galėtų būti kvalifikuojami tik tuo atveju, jeigu jie neturi nieko bendra su teisių ir pareigų vaikui įgyvendinimu, pavyzdžiui, kai kartu negyvenantis tėvas terorizuoja vaiką kerštaudamas žmonai, siekdamas turtinės naudos skyrybų metu, norėdamas priversti vaiką liudyti jo naudai teisme ir pan. Taigi, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nagrinėjamoje byloje R. A. veiksmų prieš savo sūnų nusikalstamas pobūdis buvo nustatinėjamas ignoruojant specialią BK 163 straipsnyje numatytą normą.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad nagrinėjamojoje byloje R. A. pripažintas kaltu pagal BK 145 straipsnio 2 dalį netinkamai pritaikius baudžiamąją įstatymą, todėl panaikinta apeliacinės instancijos teismo nutartis ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-277-788/2016

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 115 straipsnio taikymas

Dėl civilinio ieškinio pareiškimui ir nagrinėjimui baudžiamojoje byloje keliamų reikalavimų

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad civilinis ieškinyje byloje pareikštas tik kaltinamajai D. G., kurios nusikalstamais veiksmais yra padaryta turtinė žala civiliniam ieškovui ir kuri yra atsakinga už jos atlyginimą.

Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į civilinio ieškovo apeliacinio skundo argumentus, pritarė nurodytai pirmosios instancijos teismo išvadai. Teismas taip pat pažymėjo, kad G. G. byloje neįgijo civilinio atsakovo statuso, nes civiliniame ieškinyje ir prašyme dėl civilinio ieškinio iš jo nebuvo prašoma priteisti civiliniam ieškovui padarytos turtinės žalos atlyginimo, o dėl bendro pobūdžio reikalavimo priteisti tokią žalą iš asmenų, kurie padarė nusikalstamas veikas, nelaikytina, kad civilinis ieškinyje pareikštas tinkamai.

Nagrinėdamas šią baudžiamąją bylą kasacinis teismas pažymėjo, kad baudžiamojo proceso įstatyme nekeliami specialiuoju (imperatyviu) reikalavimų civilinio ieškinio pareiškimo turiniui, o

civilinis ieškinys ikiteisminio tyrimo metu gali būti pareiškiamas bet kurioje tyrimo stadijoje, net ir nenustačius nusikalstamos veikos padarymu įtariamo asmens ar dalies jų, taip pat visų nusikalstamos veikos padarymo faktinių aplinkybių. Todėl civilinio ieškinio pagrindas ar dalykas gali būti tikslinami iki įrodymų tyrimo teisiamajame posėdyje pradžios.

Šioje baudžiamojoje byloje ikiteisminio tyrimo metu AB Šiaulių bankas pareiškė civilinį ieškinį, kuriuo prašė pripažinti banką civiliniu ieškovu ir priteisti iš įtariamąsios D. G. ir „kitų galbūt prie nusikalstamos veikos prisidėjusių asmenų (jei tokių būtų)“ nurodytą turtinę žalą. Ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu AB Šiaulių bankas buvo pripažintas civiliniu ieškovu dėl ieškinyje nurodytos sumos. Civilinis ieškovas AB Šiaulių bankas, tęsiantis ikiteisminiam tyrimui, civilinį ieškinį patikslino ir ieškinio reikalavimą padidino. Ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu AB Šiaulių bankas pripažintas civiliniu ieškovu dėl patikslintos sumos. Ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarime taip pat buvo nurodyta, jog civilinis ieškovas AB Šiaulių bankas reikalauja atlyginti dėl D. G. ir G. G. nusikalstamos veikos patirtą turtinę žalą. Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, nors tiek pirminiame, tiek patikslintame civiliniame ieškinyje G. G. nėra konkrečiai įvardijamas vardu ir pavarde, kaip materialiai atsakingas už padarytą žalą, ir tai galima laikyti civilinio ieškinio turinio trūkumu, tačiau ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarime pripažinti civiliniu ieškovu yra aiškiai įvardijami asmenys, iš kurių AB Šiaulių bankas reikalauja atlyginti turtinę žalą.

Teisiamajame posėdyje įrodymų tyrimo stadijoje civilinio ieškovo atstovė pateikė prašymą dėl civilinio ieškinio patikslinimo, kuriuo didino ieškinio reikalavimus. Šiame prašyme yra nurodyti abu kaltinamieji: D. G. ir G. G. Teisiamajame posėdyje svarstant minėtą prašymą civilinio ieškovo atstovė žodžiu nurodė, kad civiliniame ieškinyje nurodytas patikslintas sumas prašo priteisti iš „nusikalstamas veikas padariusių asmenų“. Kaltinamieji savo poziciją svarstomu klausimu posėdyje išreiškė ir civilinio ieškovo atstovės prašymui (dėl ieškinio tikslinimo) neprieštaravo. Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad teisiamojo posėdžio protokole užfiksuota, jog pirmosios instancijos teismas parengiamojo teisiamojo posėdžio dalyje abiem kaltinamiesiems išaiškino ir civilinio atsakovo teises, įtvirtintas BPK 111 straipsnyje, o kaltinamieji nurodė, kad teises suprato.

Atsižvelgusi į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą esant aiškiai išreikštam civilinio ieškovo atstovės reikalavimui priteisti turtinės žalos atlyginimą iš byloje kaltinamų asmenų, neturėjo pagrindo dėl vieno iš kaltinamųjų civilinio ieškinio nenagrinti ar laikyti jį nepaduotu. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad iš teisiamojo posėdžio protokolo išplaukia, kad įrodymų tyrimo stadijoje teismas neišklausė civilinio ieškovo atstovės paaiškinimų dėl civilinio ieškinio esmės, ji savo poziciją dėl ieškinio išdėstė tik baigiamųjų kalbų metu. Tai, anot teisėjų kolegijos, leidžia daryti išvadą, kad įrodymų tyrimo metu teismas tinkamai nesiaiškino civilinio ieškovo pozicijos dėl civilinio ieškinio esmės, o tai rodo, kad pirmosios instancijos teismas civilinį ieškinį nagrinėjo neatidžiai.

Kasacinis teismas išaiškino, kad teismas, gavęs nagrinėti baudžiamąją bylą, jos perdavimo nagrinėti teisiamajame posėdyje metu ar teisiamojo posėdžio parengiamojoje dalyje iki įrodymų tyrimo pradžios turi išsiaiškinti, ar byloje pareikštas civilinis ieškinys, kam jis pareikštas, kokie reikalavimai, ar civilinis ieškinys atitinka bent minimalius reikalavimus, taikomus jo formai, turiniui ir pan. Teismas baudžiamojoje byloje nustatęs tam tikrus civilinio ieškinio trūkumus turi įstatymų nustatyta tvarka spręsti klausimą dėl jų pašalinimo (CPK 115 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgusi į visas nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šioje baudžiamojoje byloje esantys formalūs civilinio ieškinio turinio trūkumai neleidžia konstatuoti, jog civilinis ieškinys byloje vienam iš kaltinamųjų nebuvo pareikštas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje formalūs civilinio ieškinio turinio pažeidimai (pvz., pareiškime nurodomas ne tas asmuo, kuris yra atsakingas už padarytą žalą) paprastai nelaikomi esminiu pažeidimu, kuris suvaržė asmens teises ar sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį, su sąlyga, jei teisme civilinis ieškinys buvo išnagrinėtas ir kaltinamojo (civilinio atsakovo) teisės buvo užtikrintos.

BPK 20 straipsnio taikymas

Dėl bendrakaltinamųjų ir kitų kaltinamųjų parodymų įrodomosios reikšmės

Spręsdama dėl bendrakaltinamųjų ir kitų kaltinamųjų parodymų įrodomosios reikšmės teisėjų kolegija pažymėjo, kad EŽTT sprendimuose nurodoma, kad yra didelis pavojus, jog bendrakaltinamojo parodymai gali būti nepatikimi, atsižvelgiant į jo akivaizdų suinteresuotumą perkelti atsakomybę nuo savęs kitam asmeniui. Taigi vertinant tokius parodymus gali būti reikalaujama griežtesnio patikrinimo (jie turėtų būti tikrinami atidžiau), nes bendrininkų padėtis duodant parodymus skiriasi nuo paprastų liudytojų. Jie duoda parodymus neprisiekę, taigi jokie jų teiginiai dėl faktinių aplinkybių tikrumo negali sukelti atsakomybės už melagingus parodymus dėl tyčinio netikrų parodymų davimo. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad kai kuriuose EŽTT sprendimuose taip pat pažymima, jog tam, kad būtų laikomasi Konvencijos 6 straipsnio garantijų šiuo aspektu, bendrakaltinamojo prisipažinimas kalto turėtų būti pripažįstamas įrodymu tik nustatant prisipažinusio asmens, o ne kito kaltinamojo nusikaltimo padarymo faktą, ir teisėjas turėtų aiškiai nurodyti [prisiekusiesiems], jog toks bendrakaltinamojo prisipažinimas savaime neįrodo, kad kitas kaltinamasis dalyvavo darant nusikaltimą. Šiame kontekste į bendrininkų parodymų įrodomosios reikšmės ypatumus atsižvelgiama vertinant, ar buvo tinkamai užtikrintos gynybos teisės dėl kitų kaltinančių įrodymų (paprastai suinteresuotumo dėl bylos neturinčių liudytojų apklausos) ar pačių bendrininkų parodymų (jų apklausos ir pan.). Pavyzdžiui, byloje *Vladimir Romanov prieš Rusiją* Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies, taikomos kartu su 3 dalies d punktu, pažeidimas nustatytas dėl to, kad pareiškėjui nesuteikta tinkamos ir pakankamos galimybės ginčyti nukentėjusiojo dėl plėšimo parodymus. Nacionalinis teismas, užuot atidėjęs bylos nagrinėjimą kelioms dienoms iki jo grįžimo iš užsienio, perskaitė ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus, kurie, EŽTT nuomone, iš esmės buvo vienintelis tiesioginis ir objektyvus pareiškėjo kaltumo įrodymas. Kiti tiesioginiai jį kaltinantys įrodymai byloje – ikiteisminio tyrimo metu tyrėjui duoti bendrininkų parodymai, kuriuos jie nagrinėjant bylą teisme paneigė teigdami, kad prisipažino priversti tyrėjo, būdami apsvaigę nuo narkotinių medžiagų ir nedalyvaujant gynėjui. Kitas EŽTT praktikos pavyzdys, kurį nurodė teisėjų kolegija – byla *Melnikov prieš Rusiją*, kurioje Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 3 dalies d punkto pažeidimas nustatytas dėl to, kad nacionalinės institucijos nesiėmė visų pagrįstų pastangų siekiant pristatyti į teismą pareiškėjo bendrininką, kurio parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo metu, nulėmė pareiškėjo nuteisimą; taigi gynyba neturėjo tinkamos galimybės jį apklausti. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad EŽTT bylose, kuriose gynybos teisės dėl kaltinimo liudytojų apklausos (įskaitant ir pačius bendrakaltinamuosius) buvo užtikrintos tinkamai, Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkto ir šio straipsnio 1 dalies pažeidimo nenustatoma, be kita ko, ir tais atvejais, kai asmens nuteisimas lemiamai grindžiamas bendrakaltinamojo parodymais, net kai gynyba patyrė tam tikrų suvaržymų dėl jo apklausos. Pavyzdžiui, byloje *El Khoury prieš Vokietiją* nagrinėta situacija, kai pagrindinis kaltinimo liudytojas pareiškėjo, kaltinamo prekyba itin dideliais narkotinių medžiagų kiekiais, byloje buvo kitame baudžiamajame procese dėl susijusių nusikaltimų persekiojamas (galiausiai nuteistas) Libano pilietis, nagrinėjant pareiškėjo bylą davęs parodymus teisme, bet pasinaudodamas teise tylėti atsisakęs atsakyti į gynybos klausimus. EŽTT, be kita ko, nurodė, kad valstybės institucijos neatsakingos už tai, jog gynyba negalėjo apklausti šio liudytojo; gynyba galėjo stebėti liudytojo elgesį duodant parodymus, ginčyti jų patikimumą ir tikslumą, taip pat komentuoti ir ginčyti parodymus tuoj po to, kai jie buvo duoti, ir baigiamojoje teismo proceso stadijoje; tad pareiškėjas, nors negalėjo apklausti liudytojo tiesiogiai, vis dėlto turėjo galimybę sukelti abejonių jo patikimumu ir neigti jo pateiktą įvykių versiją ir ja pasinaudojo. Nacionalinis pirmosios instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad reikia itin kruopščiai patikrinti to kaltinimo liudytojo parodymų

patikimumą bei tikslumą, ir įvertino įvairias aplinkybes, dėl kurių galėtų kilti abejonių jo sąžiningumu, tokias kaip jam kitame procese paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas taikant probaciją; tai, kad jis gyvena Libane ir yra kelis kartus nuteistas už prekybą narkotinėmis medžiagomis. Nacionalinis teismas nustatė, kad nėra pagrindo manyti, jog liudytojas melagingai apkaltino pareiškėją; kita vertus, jis turėjo įtikinamų priežasčių atsisakyti atsakyti į gynybos klausimus; liudytojo parodymų patikimumą patvirtino ir jį apklausiant dalyvavusių pareigūnų parodymai ir visų jo parodymų protokolų analizė. EŽTT nusprendė, kad nacionalinis teismas galėjo teisingai ir tinkamai įvertinti šio liudytojo parodymų patikimumą, taigi procesas kaip visuma buvo teisingas.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinės instancijos teismas savo nutartyse taip pat yra ne kartą pasisakęs, kad asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 391 straipsnio pagrindu, parodymai turėtų būti vertinami pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles, tačiau vis dėlto tokio asmens parodymų savarankiškumo ir objektyvumo vertinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys, nei vertinant kitų liudytojų parodymus. Asmenų, kuriems suteiktas anonimiškumas, parodymų patikimumas turi būti tikrinamas itin atsakingai ir kruopščiai. Kita vertus, kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad visiškai analogiškos taisyklės negali būti taikomos bendrakaltinamųjų, galimai gavusių procesinių lengvatų dėl bendradarbiavimo su teisėsauga, ir asmenų, kuriems taikomas anonimiškumas ir kurie duoda parodymus apie aplinkybes, sužinotas būnant kartu su kaltinamuoju laisvės atėmimo įstaigose, parodymus. Teisėjų kolegijos nuomone, šios dvi procesinės situacijos poveikio gynybos teisėms aspektu yra skirtingos. Pastaruoju atveju gynyba ne tik patiria itin didelių suvaržymų nežinodama liudytojo tapatybės (tai labai riboja galimybes ginčyti jo patikimumą), bet ir susiduria su potencialiu kaltinamojo teisės tylėti pažeidimo pavojumi dėl informacijos iš jo išgavimo apeinant oficialiai apklausai būdingas procesines garantijas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2-699/2016

III. CIVILINĖS BYLOS

Juridiniai asmenys

Dėl teismo pareigos taikyti CK 2.131 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas poveikio priemones, nustatčius juridinio asmens netinkamą veiklą

Ieškovė prašė teismo atlikti atsakovų veiklos tyrimą, o nustatčius, kad įmonės veikla vykdoma netinkamai, – taikyti priemones esamai situacijai sureguliuoti. Nustatęs netinkamą juridinio asmens veiklą po jos tyrimo, pirmosios instancijos teismas taikė poveikio priemonę – įpareigojo atsakovą papildyti įstatus, įtvirtinant privalomą kasmetinę administracijos vadovo rotaciją. Apeliacinės instancijos teismas nutartį pakeitė ir poveikio priemonių netaikė.

Teismas, pripažinęs juridinio asmens (jo valdymo organų ar jų narių) veiklą netinkama, gali taikyti vieną iš CK 2.131 straipsnio 1 dalies 1–8 punktuose nurodytų priemonių (CK 2.131 straipsnio 1 dalis). Kasacinio teismo vertinimu, CK 2.131 straipsnio 1 dalies normos lingvistinė išraiška lemia išvadą, kad teismas neturi pareigos visais atvejais taikyti aptartas poveikio priemones. Šios priemonės (tiek laikino, tiek nuolatinio pobūdžio) turi būti taikomos, jeigu teismas konkrečioje byloje pripažįsta jų taikymo būtinumą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad CK 2.131 straipsnio 1 dalyje nurodytas poveikio priemonių sąrašas yra baigtinis, todėl nustatčius netinkamą juridinio asmens veiklą, jam negali būti taikomos CK 2.131 straipsnio 1 dalies 1–8 punktuose nenurodytos poveikio priemonės. Bet minėtos normos konstrukcija nedraudžia teismui derinti tarpusavyje ir taikyti kelias šioje normoje nurodytas poveikio priemones, jeigu tai leis iš esmės pagerinti bendrovės valdymą. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas padarė motyvuotą išvadą dėl CK 2.131 straipsnyje nurodytų

poveikio priemonių neefektyvumo apžvelgiamos bylos atveju ir kad jos neišspręstų bendrovės veiklos trūkumų ilgalaikėje perspektyvoje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovei išlieka teisė pasinaudoti kitomis CK įtvirtintomis pažeistų teisių gynimo priemonėmis. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-341-611/2016

Šeimos teisė

Dėl papildomų vaiko priežiūros išlaidų ir jų padalijimo tarp tėvų bei antstolio kompetencijos vykdant teismo sprendimą dėl išlaikymo priteisimo

Pareiškėja prašė panaikinti antstolio patvarkymus, kuriais jis sumažino teismo sprendimu priteisto nepilnamečio vaiko išlaikymo (periodinėmis išmokomis) susidariusio išskolinimo dydį. Pirmosios instancijos teismas skundą tenkino, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal įstatymą vaiko išlaikymo pareiga apima ne tik tėvų dalijimąsi vaiko kasdieniams poreikiams tenkinti būtinomis išlaidomis, bet ir vienkartinio, laikino ar nuolatinio pobūdžio papildomomis vaiko priežiūros išlaidomis. Papildomos vaiko priežiūros poreikis yra objektyvus veiksnys, tačiau tiek jis, tiek šio poreikio patenkinimo būdo ir priemonių parinkimas tėvų gali būti suvokiami subjektyviai ir dėl to skirtingai. Atsižvelgiant į tai ir į tėvų valdžios lygybės principą (CK 3.156 straipsnis, CK 3.161 straipsnio 5, 6 dalys, 3.163 straipsnio 1 dalis) bei vaikui skirtų išlaidų dalijimosi taisyklę (CK 3.192 straipsnio 3 dalis), teisę nuspręsti dėl papildomos vaiko priežiūros poreikio, jo patenkinimo būdo ir priemonių, taip pat dėl tam reikalingų išlaidų pasidalijimo turi abu tėvai. Kai dėl pirmiau nurodytų dalykų nusprendžia vienas iš tėvų, paprastai jis *de facto* patiria ir papildomos vaiko priežiūros poreikio patenkinimo išlaidas. Tokiais atvejais jis įgyja teisę reikalauti, kad antrasis tėvas (motina) proporcingai savo turtinei padėčiai atlygintų jam dalį tokių išlaidų, tačiau tik jeigu papildomos vaiko priežiūros poreikis buvo objektyvus, pasirinktas šio poreikio patenkinimo būdas ir priemonės – būtinos ir tinkamos, o patirtų išlaidų dydis – protingas. Jei antrasis iš tėvų proporcingai savo turtinei padėčiai atsisako atlyginti dalį objektyvaus papildomos vaiko priežiūros poreikio nulemtų būtinų protingo dydžio išlaidų, jos gali būti priteisiamos teismo sprendimu. Sprendžiant, ar papildomos vaiko priežiūros poreikio patenkinimo būdas ir priemonės buvo būtinos ir tinkamos, o patirtų išlaidų dydis – protingas, teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis laikytinos: galimos papildomos vaiko priežiūros poreikio patenkinimo būdo ir priemonių alternatyvos, jų finansavimo šaltinių alternatyvos (pvz., ar galėjo būti taikyta iš privalomojo sveikatos draudimo fondo apmokama vaiko medicininė priežiūra), tėvų turtinė padėtis, ankstesnė šalių praktika ir kt.

Kasacinis teismas konstatavo, kad visas teismo sprendimu priteistas išlaikymo lėšas skolininkas privalo perduoti (pervesti) uzufukto teise jas tvarkančiam asmeniui (tėvui, su kuriuo lieka gyventi vaikas). Dėl to išieškomų sumų dydžio ar priteisto išlaikymo išskolinimo dydžio sumažinimas remiantis skolininko pateiktais duomenimis apie jo turėtas tiesiogines išlaidas vaikui galimas tik esant išieškotojo (vaiko) atstovo išlaikymo teisiniuose santykiuose, t. y. vaiko išlaikymui skirtas lėšas uzufukto teise tvarkančio asmens, sutikimui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, jei papildomų piniginių sumų teikimas tiesiogiai nepilnamečiam vaikui ir (ar) išlaikymą privalančio teikti tėvo (motinos) protingos išlaidos, patirtos tenkinant papildomos vaiko priežiūros poreikius, buvo neišvengiami ir nulemti to, kad teismo sprendimu vaikui priteistą išlaikymą uzufukto teise tvarkantis tėvas (motina) ar globėjas (rūpintojas) panaudojo jį ne vaiko interesams, toks tėvas (motina) ar globėjas (rūpintojas) gali būti ne tik nušalinami nuo vaiko turto tvarkymo (CK 3.191 straipsnio 1 dalies 4 punktas), bet ir gali būti sprendžiamas jų, kaip tėvų valdžios arba vaiko globos (rūpybos) teisių turėtojų, statuso tęstinumo bei atsakomybės klausimas (CK 3.180 straipsnis, 3.273 straipsnis). Dėl šių teisinių pasekmių taikymo taip pat gali būti sprendžiama ir tais atvejais, jei vaiko išlaikymui skirtas lėšas uzufukto teise tvarkantis asmuo

nepagrįstai, piktnaudžiaudamas jam suteikta uzufrukto teise, sutinka su teismo sprendimu priteisto išlaikymo įsiskolinimo dydžio sumažinimu vykdymo procese.

Siekdama suvienodinti teismų praktiką ir iš dalies keisdama teisės aiškinimo taisyklę, suformuluotą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 16 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2010, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad teismo sprendime dėl išlaikymo nepilnamečiam vaikui priteisimo nenustatytas išlaikymą privalančio teikti tėvo (motinos) piniginių sumų teikimas tiesiogiai vaikui ar tokio tėvo (motinos) turėtos išlaidos, patirtos galimai tenkinant papildomos vaiko priežiūros poreikius, nesant vaiko išlaikymui skirtas lėšas uzufrukto teise tvarkančio asmens sutikimo, nesuteikia pagrindo teismo sprendimą vykdančiam antstoliui sumažinti vaikui priteisto išlaikymo įsiskolinimo sumą. Toks sumažinimas viršija antstoliui suteiktus įgaliojimus (kompetenciją), todėl vertintinas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-231-969/2016

Dėl senelių bendravimo su vaikais tvarkos nustatymo, senelių teisės bendrauti su vaikais santykio su nustatyta tėvų ir vaiko bendravimo tvarka

Ieškovė (senelė) prašė nustatyti norimą bendravimo su vaikais tvarką, nes vaikai motina (buvusi ieškovės sūnaus sutuoktinė), su kuria teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, trukdo ieškovei bendrauti su vaikais. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendravimas su giminaičiais yra vaiko teisė (CK 3.161 straipsnio 3 dalis). Tai savarankiška teisė, kuri nėra išvestinė iš tėvų valdžios įgyvendinimo ir nereikia tėvų valdžios pažeidimo nepriklausomai nuo to, ar ji įgyvendinama abipusiu sutarimu ar teismo tvarka. Kasacinis teismas konstatavo, kad pareiga užtikrinti vaiko teisę bendrauti su giminaičiais tenka abiem tėvams, jeigu tai atitinka vaiko interesus. Vaiko tėvo vykdoma pareiga užtikrinti vaiko bendravimą su artimaisiais giminaičiais savaime neeliminuoja vaiko motinos pareigos užtikrinti šią teisę. Aplinkybė, kad skyrium nuo vaiko gyvenantis tėvas pagal teismo nustatytą bendravimo su vaiku tvarką jam skirtu bendravimo metu leidžia su vaiku bendrauti ir seneliams (savo tėvams), nereikia, kad aptariama vaiko teisė jau yra visiškai įgyvendinta. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, jei vaiką su siekiančiu nustatyti bendravimą asmeniu sieja šeimos ryšys, kurį valstybė yra įsipareigojusi gerbti pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį, bet kokios tokio asmens sveikatos problemos turi būti vertinamos individualiai, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes ir įvertinant jų galimą grėsmę vaiko interesams. Tik tuo atveju, jei nustatyta asmens sveikatos būklė kelia grėsmę vaiko interesams, jo bendravimas su vaiku gali būti ribojamas. Tokiu atveju turėtų būti svarstomi kiti, alternatyvūs tokio asmens ir vaiko ryšio palaikymo būdai, pavyzdžiui, bendravimas telefonu, informacinių technologijų pagalba ir pan. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sureikšmino patį ieškovei bei kartu su ja gyvenančiam jos sūnui (vaiko dėdei) nustatytą ligų faktą ir neįvertino kitų bylos duomenų, kuriais patvirtintas vaiko interesus atitinkančios aplinkos sukūrimas. Kasacinio teismo vertinimu, nors vaiko teisė bendrauti tiek su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), tiek su artimaisiais giminaičiais yra savarankiškos, vaiko bendravimas su seneliais paprastai nėra toks intensyvus kaip su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) ir seneliai negali turėti teisėto lūkesčio, kad vaikai praleis su jais panašiai laiko, kiek jis praleidžia su skyrium gyvenančiu tėvu (motina).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-295-969/2016

Dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvystės nuginčijimą ir nustatymą, aiškinimo ir taikymo

Ieškovė ieškiniu, o atsakovas priešieškiniu prašė pripažinti, kad atsakovas nėra ieškovės dukters tėvas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį ir priešieškinį atmetė.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad tėvystės nuginčijimu gali būti siekiama ne tik nutraukti egzistuojantį vaiko teisinį santykį su tėvu įrašytu asmeniu, bet ir nustatyti tikrąją vaiko kilmę, biologinį vaiko tėvą. Apžvelgiamą bylą nagrinėjusių teismų nustatytos aplinkybės, kad tarp ieškovės dukters ir atsakovo susiformavo tvirti tėvo ir dukters santykiai, nepaneigia vaiko teisės sužinoti savo kilmę. Esant įrodymui (ekspertizės išvadai), jog atsakovas nėra biologinis vaiko tėvas ir vaiko motina nurodo spėjamą vaiko tėvą, vaikas nori žinoti savo kilmę, teismas tokiu atveju turi spręsti tėvystės nuginčijimo ir nustatymo klausimus, atsižvelgdamas į vaiko interesus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tėvystė yra teisinis tėvo ryšys su vaiku, kuris reiškia socialinį ir teisinį vaiko ir tėvo ryšio pripažinimą, todėl nagrinėjant klausimą dėl tėvystės nuginčijimo kiekvienu atveju yra svarbu nustatyti, kokie yra susiklostę santykiai tarp vaiko ir tėvo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo atveju yra svarbu įvertinti ne tik vaiko santykį su tėvu, bet ir tėvo santykį su vaiku, jo požiūrį į jį. Taigi sprendžiant dėl tėvystės nuginčijimo vertinama, ar asmuo, kuris ginčija pareiškimu pripažintą tėvystę, žinojo ar turėjo pagrindo įtarti, kad nėra vaiko tėvas, ir pripažino tėvystę; grėsmė vaikui, nuginčijus tėvystę, netekti tėvo ir materialinio išlaikymo, ar yra galimybė nustatyti biologinį vaiko tėvą ir kitos teisiškai reikšmingos aplinkybės, iš kurių visumos sprendžiama, kaip reikia suderinti susidūrusius interesus ir kokia teisinga šių interesų pusiausvyra konkrečiu atveju, atsižvelgiant į vaiko interesus. Kasacinis teismas darė išvadą, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio procesiniu aspektu spręstina dėl tėvystės nuginčijimo ir nustatymo klausimų sprendimo vienoje byloje, nes, nustatant socialinės tėvystės faktą, itin svarbu išsiaiškinti, ar vaikas turi tikrąjį biologinį tėvą, ar įmanoma jį nustatyti, ir kt. Atsižvelgdamas į tai, kad, pirmosios instancijos teismui išskyrus į atskirą bylą ieškinį dėl tėvystės nustatymo, teismai nenustatinėjo tokio pobūdžio bylose svarbių aplinkybių, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321-687/2016

Daiktinė teisė

Dėl nuosavybės teisės į būsimą butą atsiradimo momento

Ieškovė nurodė, kad finansavo esminius buto statybos darbus ir visiškai atsiskaitė su pardavėja iki bankroto bylos pardavėjai iškėlimo, todėl ieškovei pripažintina nuosavybės teisė į butą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

CK 6.401 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad preliminariojoje sutartyje gali būti numatyta, jog pirkėjas finansuoja gyvenamojo namo ar buto statybą sutartyje numatytais sąlygomis, o pardavėjas atlieka užsakovo funkcijas. Šiuo atveju visišką nuosavybės teisę į gyvenamąjį namą ar butą pirkėjas įgyja nuo visos preliminariojoje sutartyje numatytos statybos kainos sumokėjimo. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad aplinkybė, jog pardavėjas nustatytais terminais nepabaigė sutartų darbų ir nebuvo pasirengęs perduoti pirkėjui – fiziniam asmeniui buto, o vėliau jam buvo iškelta bankroto byla, nepaneigia fizinio asmens nuosavybės teisių į ginčo turtą atsiradimo CPK 6.401 straipsnio 5 dalies pagrindu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tam, kad į tokiu būdu sukuriamą nekilnojamąjį daiktą (butą, gyvenamąjį namą) galėtų būti įgyjamos nuosavybės teisės, jis turi būti suformuotas kaip turtinis vienetas ir įregistruotas viešame Nekilnojamojo turto registre. Viešame registre gali būti registruojamas ir nebaigtas statyti statinys, atitinkamai civilinės apyvartos ir nuosavybės teisės objektu gali būti ir nebaigtas statyti statinys (Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad kai

butas ar gyvenamasis namas yra suformuotas kaip nekilnojamas daiktas įstatymų nustatyta tvarka ar kaip civilinių teisinių santykių objektu galintis būti nebaigtas statyti statinys, asmuo pagal CK 6.401 straipsnio 5 dalį nuosavybės teises į butą ar gyvenamąjį namą (jo dalį) įgyja nuo visos kainos sumokėjimo momento. Kasacinis teismas konstatavo, kad nors ginčo butas jo pardavimo iš varžytnių metu nebuvo suformuotas kaip atskiras turtinis vienetas, tačiau atsakovei suformavus daugiabutį gyvenamąjį namą kaip atskirą turtinį vienetą prieš vykdant šio statinio varžytnes, ieškovė įgijo nuosavybės teisę į šio gyvenamojo namo dalį, lygią jos buto plotui visame namo plote. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-317-611/2016

Sutarčių teisė

Dėl darbdavio, sudariusio tarptautinio keleivių vežimo sutartį dėl darbuotojų, vežamų kaip keleiviai, teisės reikalauti žalos atlyginimo pagal Konvenciją dėl tam tikrų tarptautinio vežimo oru taisyklių suvienodinimo, pasirašytą 1999 m. gegužės 28 d. Monrealyje, bei civilinių bylų, kuriose sprendžiami tokie ginčai, jurisdikcijos

Ieškovė (darbdavė) prašė priteisti iš atsakovės (skrydžių bendrovės) nuostolių atlyginimą, grindžiamą tuo, kad dėl atsakovės kaltės vėluojant skrydžiui ieškovės darbuotojai praleido komandiruotėje papildomai 14 val. 50 min., dėl to ieškovė turėjo papildomai sumokėti komandiruotpinigius ir valstybinio socialinio draudimo įmokas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Apžvelgiamoje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) priėmė 2016 m. vasario 17 d. prejudicinį sprendimą byloje *Air Baltic Corporation* (C-429/14, ECLI:EU:C:2016:88) (toliau – prejudicinis sprendimas), kuriame konstatavo, kad Monrealio konvencijos 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti atsižvelgiant į šios konvencijos preambulės trečią pastraipą, kurioje pabrėžta būtinybė užtikrinti tarptautinio vežimo oru vartotojų interesų apsaugą, turint omenyje, kad šioje konvencijoje sąvoka „vartotojas“ nebūtinai sutampa su sąvoka „keleivis“, bet konkrečiu atveju gali apimti asmenis, kurie patys nėra vežami ir todėl nėra keleiviai. Monrealio konvencijos 19 straipsnis, atsižvelgiant į jame vartojamas sąvokas, jo reikšmę konvencijos kontekste ir šia konvencija siekiamus vartotojų interesų gynimo tikslus, turi būti aiškinamas kaip taikomas ne tik keleivio patirtai žalai, bet ir žalai, kurią patyrė darbdavys, sudaręs su oro vežėju tarptautinio vežimo sutartį dėl keleivių, kurie yra jo darbuotojai, vežimo. Žalos atlyginimas, kurį gali gauti asmuo, pareiškęs ieškinį dėl žalos, patirtos dėl tarptautinio keleivių vežimo vėlavimo, atlyginimo, bet kuriuo atveju negali viršyti sumos, gautos padauginus Monrealio konvencijos 22 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą ribą iš keleivių, vežamų pagal šio asmens su vienu ar keliais atitinkamais vežėjais sudarytą sutartį, skaičiaus. Atsižvelgdamas į nurodytus ESTT išaiškinimus, kasacinis teismas konstatavo, kad teismai, nagrinėdami ginčus, kilusius iš tarptautinio keleivių vežimo oru sutarties, kurią sudaro darbdavys, nupirkdamas bilietus į tarnybinę komandiruotę siunčiamiems darbuotojams, kai yra taikytinos Monrealio konvencijos nuostatos, turi taikyti ESTT prejudiciniame sprendime pateiktą išaiškinimą, kad Monrealio konvencija, be kita ko, jos 19, 22 ir 29 straipsniai, aiškintina taip, kad oro vežėjas, sudaręs tarptautinio vežimo sutartį, su asmenų, vežamų kaip keleiviai, darbdaviu, atsako šiam darbdaviui už žalą, kilusią dėl skrydžių, kuriais pagal šią sutartį vyko jo darbuotojai, vėlavimo ir pasireiškusių kaip šio darbdavio patirtos papildomos išlaidos. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo šalis siejo keleivių tarptautinio vežimo oru sutartis ir ieškovė turi Monrealio konvencijoje nustatytą reikalavimo teisę dėl žalos, patirtos atsakovei pažeidus sutartį, atlyginimo.

ESTT taip pat pažymėjo, kad pagal Monrealio konvencijos 33 straipsnio 1 dalį, be kitų ieškovui suteiktų pasirinkimų, ieškinys gali būti pareiškiamas ir vežėjo ūkinės komercinės verslo

vietos, kurioje buvo sudaryta sutartis, teisme. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad Monrealio konvencijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės yra imperatyvios ir šalių susitarimu negali būti pakeistos, taip pat ir susiaurinamos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238-469/2016

Dėl garanto atsisakymo sumokėti garantijos išmoką, kai pažeidžiamos garantijos sąlygos

Ieškovas (bankrutuojantis bankas) prašė teismo priteisti iš atsakovės (UAB „Investicijų ir verslo garantijos“) garantijos išmoką pagal atsakovės išduotą smulkaus ir vidutinio verslo paskolos garantiją. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad garantijos kreditorius, norėdamas gauti garantijoje nurodytos prievolės įvykdymą iš garanto, visais atvejais privalo atlikti garantijoje nurodytus veiksmus – kreiptis į garantą raštu, įrodyti pagal garantiją reikalaujamų aplinkybių egzistavimą ar nebuvimą, pateikti tai įrodančius dokumentus ir panašiai. Jeigu kreditoriaus reikalavimas ar prie jo pridėti dokumentai neatitinka garantijos vykdymo sąlygų arba pateikti pasibaigus garantijos terminui, tai garantas turi teisę atsisakyti tenkinti kreditoriaus reikalavimą. Be to, kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai garantijos santykiams taikomi Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. spalio 29 d. įsakymu patvirtinti Smulkaus ir vidutinio verslo paskolų garantijų teikimo nuostatai, sprendžiant dėl garanto prievolės mokėti garantijos išmoką, turi būti vertinamos ne tik šalių valia nustatytos, bet ir imperatyviosiose šio teisės akto nuostatose įtvirtintos garantijos sąlygos. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju aplinkybė, jog trečiasis asmuo neinvestavo į projektą 20 procentų nuosavų lėšų, kartu su ta aplinkybe, kad ieškovė kreipėsi į atsakovę dėl garantijos išmokos, pažeisdama sutartyje nustatytą terminą, sudaro pagrindą pripažinti, jog ieškovė pažeidė garantijos sąlygas, todėl atsakovė pagrįstai atsisakė tenkinti jos reikalavimą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-469/2016

Dėl šalių santykių teisinio kvalifikavimo, tarpininko, parduodančio viešbučių teikiamas apgyvendinimo paslaugas, pareigų ir atsakomybės

Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovės turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą, nes, tarpininkaujant atsakovei, ieškovas įsigijo paslaugą viešbutyje, tačiau, ieškovui pavėluotai atvykus į viešbutį ir apie tai neinformavus viešbučio administracijos, apgyvendinimo paslauga užsakytame viešbutyje nebuvo suteikta. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsakovė parduoda apgyvendinimo įstaigų (viešbučių) teikiamas apgyvendinimo paslaugas to pageidaujantiems asmenims, t. y. veikia kaip viešbučių ir jų klientų tarpininkė. Teisiniams santykiams, teikiant (gaunant) tokio pobūdžio paslaugas, reguliuoti skirtos Civilinio kodekso šeštosios knygos IV dalies XXXV skyriaus „Atlygintinų paslaugų teikimas“ (CK 6.716–6.724 straipsniai) normos. Dėl nurodytų priežasčių byla nagrinėję teismai pagrįstai sprendė, kad šiuo atveju nėra pagrindo taikyti specialiųjų Civilinio kodekso ir 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvos 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų nuostatų, nustatančių kelionių organizatoriams taikytiną atsakomybę bei įtvirtinančių kelionių organizatoriaus pareigas, *inter alia*, pareigą suteikti įstatymų nustatytos formos ir turinio informaciją prieš turizmo paslaugų teikimo sutarties pasirašymą (CK 6.748 straipsnis). Kasacinis teismas konstatavo, kad tarp šalių faktiškai susiklosčius sutartiniams tarpininkavimo paslaugų teikimo teisiniams santykiams, atsakovė privalėjo tinkamai ir laiku vykdyti savo prievoles – *inter*

alia, suteikti informaciją klientui (CK 6.719 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjant šalių ginčą būtina nustatyti, kokias pareigas turi atsakovė, teikdama tarpininkavimo įsigyjant apgyvendinimo viešbučiuose paslaugas, *inter alia*, ar atsakovė (tarpininkė) turėjo pareigą informuoti klientą, kad su juo sudaroma tarpininkavimo sutartis dėl apgyvendinimo viešbutyje, atskleisti, kokie teisiniai santykiai atsakovę sieja su viešbučiu, kas yra apgyvendinimo paslaugų sutarties šalys, bei suteikti klientui (ieškovui) teisingą ir išsamią informaciją apie apgyvendinimo viešbutyje taisykles, supažindinti jį su viešbučio rezervavimo panaikinimo tvarka. Tik nustatčius minėtas aplinkybes bus galima spręsti dėl tarpininko pareigų apimties, CK 6.719 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų pareigų nevykdymo (ar netinkamo vykdymo) ir pareigos atlyginti turtinę ir neturtinę žalą ieškovui. Kadangi byla nagrinėję teismai netyrė atsakovės ir apgyvendinimo paslaugą ieškovui turėjusio suteikti viešbučio teisinių santykių bei nesprendė dėl šių santykių teisinio kvalifikavimo, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos nutartį ir byla perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-322-686/2016

Dėl paslaugų teikėjo pareigos atskleisti informaciją vartotojui apimties ir vartotojo teisių verslininko atžvilgiu, pastarajam netinkamai įvykdžius iš drabužių cheminio valymo paslaugų teikimo sutarties kylančias pareigas

Ieškovė prašė iš atsakovės priteisti turtinės ir neturtinės žalos, patirtos dėl netinkamai suteiktų kailinių valymo paslaugų, atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad informacija, suteikiama vartotojui, turi būti ne tik teisinga, išsami ir neklaidinanti, bet taip pat aiški ir suprantama vartotojui. Pareiga įrodyti, kad prieš sudarant sutartį informacija buvo suteikta vartotojui, tenka verslininkui (CK 6.228⁶ straipsnio 4 dalis). Informavimo pareiga, tenkanti paslaugų teikėjui, apima ir tai, kad sąžiningas verslininkas turi atsižvelgti į gamintojo rekomendacijas, jų laikytis bei įvertinti, ar turimos techninės galimybės leis suteikti tinkamos kokybės paslaugas. Atitinkamai paslaugos teikėjas, prieš sudarant paslaugų sutartį, privalo informuoti vartotoją, jei dėl techninių galimybių ribotumo neturi galimybės tinkamai (kokybiškai) atlikti vartotojo pageidaujamos paslaugos. Vien ta aplinkybė, kad ieškovė buvo žodžiu perspėta, jog valomi, skalbiami ar (ir) atnaujinami daiktai gali būti sugadinti, nepakankama spręsti, kad paslaugų teikėja tinkamai įvykdė jai tenkančią pareigą atskleisti informaciją, turinčią esminę reikšmę sutarčiai sudaryti. Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovė neįrodė, jog vartotojai buvo suteikta aiški ir suprantama informacija apie tai, kad paslaugos atlikimo metu gali atsirasti konkrečių defektų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad užsakymo dokumente (kvite) įtvirtinus standartinę sąlygą, kuria panaikinama paslaugos teikėjo atsakomybė už jo teikiamų paslaugų kokybę ir vartotojui perkeliama visa atsakomybė dėl daiktų sugadinimo rizikos, buvo panaikintos (apribotos) vartotojo teisės, kai paslaugos teikėjas visiškai ar iš dalies neįvykdo ar netinkamai įvykdo savo sutartinius įsipareigojimus. Kasacinio teismo vertinimu, tokia vartojimo sutarties sąlyga laikytina nesąžininga, nes varžo vartotojų teises, kurias suteikus netinkamos kokybės paslaugą nustato teisės aktai. Sąlyga, pripažinta nesąžininga, vartotojui nėra privaloma. Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad kailiniai valyti buvo pateikti su defektais, ir į tai, kad nors atsakovė po valymo paslaugos ir iš dalies sutvarkė kailiniams padarytą žalą, tačiau iš esmės netinkamai vykdė paslaugų teikėjo pareigą suteikti vartotojui informaciją apie teikiamas paslaugas, kasacinis teismas sprendė, kad atsakomybė verslininkui yra taikoma už nuostolių padarymo faktą, todėl atsakovė turi atlyginti 50 proc. kailinių įsigijimo vertės. Dėl to kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalis dėl turtinės žalos atlyginimo ir šią ieškinio dalį tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-332-687/2016

Viešieji pirkimai

Dėl viešojo pirkimo dokumentų, kuriuose nustatyti minimalūs kvalifikacijos reikalavimai, aiškinimo ir tiekėjų atitikties šiems reikalavimams vertinimo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl supaprastinto atviro konkurso sąlygų aiškinimo, ar jose nustatytas kvalifikacijos reikalavimas, kad tiekėjas taikytų kokybės vadybos užtikrinimo priemones statybos darbų srityje, reiškia, jog tokios priemonės turi būti laikomos tik bendriesiems statybos darbams, ar bendriesiems ir specialiesiems statybos darbams bei, ar nurodytą reikalavimą tiekėjas turi atitikti pats, ar tai gali padaryti jo pasitelktas subrangovas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad konkurso sąlygos reikalauja, jog tiekėjas taikytų kokybės vadybos užtikrinimo priemones bendriesiems ir specialiesiems statybos darbams. Tačiau pirmosios instancijos teismas nurodė, kad tiekėjas, įrodinėdamas kvalifikacijos atitiktį ginčo reikalavimui, neturi teisės remtis pasitelktų subrangovų pajėgumais, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – draudimo remtis pasitelkiamų subrangovų kvalifikacija nėra konkurso sąlygose.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, kilus ginčui dėl konkretaus kvalifikacijos reikalavimo turinio, aplinkybė, kokią ir kokios apimties kvalifikaciją turi turėti pirkime dalyvaujantis tiekėjas, nustatoma įvertinus kvalifikacijos reikalavimų lentelėje nurodytą lingvistinę atitinkamos sąlygos išraišką, ją sistemistiškai aiškinant kartu su pirkimo sąlygomis, apibrėžiančiomis pirkimo objektą, techninius reikalavimus jam (pavyzdžiui, reikalavimo turėti teisę verstis veikla, reikalinga perkamiems statybos darbams atlikti, turinys nustatomas įvertinus techninę specifikaciją, kurioje detalizuotas pirkimo objektas). Atsižvelgdamas į tai bei į ginčo konkurso sąlygos lingvistinę išraišką (kurioje nenurodyta konkreti statybos darbų sritis), kasacinis teismas darė išvadą, kad reikalavimas taikyti kokybės vadybos užtikrinimo priemones taikytinas tiek bendriesiems, tiek specialiesiems konkursu perkamiems statybos darbams. Pirmiau nurodytos išvados nepaneigia pirkimo sąlyga, pagal kurią ginčo kvalifikacijos reikalavimą turi atitikti ūkio subjektų grupės narys (-iai), kuris (-ie) vykdys bendruosius statybos darbus. Tai – ne kvalifikacijos reikalavimas, o ūkio subjektų pajėgumų sumavimo taisyklė, dėl kurios ginčo byloje nebuvo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad konkurso sąlygose buvo nustatytas reikalavimas, jog bendruosius statybos darbus atliktų pats tiekėjas, o ne subrangovai. Atskirų reikalavimų dėl specialiųjų statybos darbų nebuvo nustatyta. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad ginčo kvalifikacijos reikalavimas aiškintinas kaip reiškiantis, kad tiekėjas (konkretus ūkio subjektų grupės narys) pats turėjo atlikti bendruosius statybos darbus ir jiems taikyti kokybės vadybos užtikrinimo priemones, o specialiųjų statybos darbų vykdymą galėjo patikėti subrangovams bei atitiktį šiam reikalavimui dėl specialiųjų statybos darbų įrodyti bet kurių viešojo pirkimo sutarties vykdyme dalyvaujančių subjektų (subrangovų ar partnerių) taikomomis kokybės vadybos užtikrinimo priemonėmis. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-291-969/2016

Statybų teisė

Dėl statybą leidžiančio dokumento, kai jis išduotas neparengus detaliojo plano, teisėtumo ir statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo

Ieškovai prašė pripažinti negaliojančiu savivaldybės administracijos išduotą statybos leidimą statyti kelią tarp gatvės ir valstybinio miško bei įpareigoti pašalinti statybos padarinius. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad statybos leidimas dėl ginčo inžinerinio statinio – naujo kelio – galėjo būti išduotas tik patvirtinto detaliojo plano, kuriame, vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymo 23 straipsniu, nustatomas teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas, pagrindu.

Kasacinio teismo vertinimu, Statybos įstatyme įtvirtintas teisinis reglamentavimas neapibrėžia situacijų, kai statybą leidžiantis dokumentas išduodamas leidžiant statybą teritorijoje, kurioje apskritai nėra parengto detaliojo plano, nors toks turėjo būti parengtas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo būdų taikymo aspektu tokia situacija negali būti vertinama kaip savaimė eliminuojanti galimybę per nustatytą terminą pašalinti procedūrų pažeidimus ir įteisinti statybas. Todėl, konstatavęs, kad statybą leidžiantis dokumentas išduotas neparengus būtino detaliojo plano, teismas turi įvertinti, ar tokia statyba yra negalima pagal aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ar tokia statyba prieštarauja imperatyviesiems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams, ir tik pripažinęs, kad taip yra, taikyti *ultima ratio* neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdą – statinio nugriovimą ar išardymą. Apžvelgiamos bylos kontekste išplėstinė teisėjų kolegija suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: kai teismas savo sprendimu panaikina neteisėtai išduotą statybą leidžiančio dokumento galiojimą, sprenddamas dėl pasirinktino tokios statybos padarinių šalinimo būdo, privalo įvertinti ar statyba iš esmės yra galima pagal: pirma, galiojantį detalųjį planą (kai toks yra); bendruosius teritorijų planavimo dokumentus; specialiuosius teritorijų planavimo dokumentus (jei tokie yra būtini) ir, antra, ar tai neprieštarauja imperatyviesiems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams. Tik įvertinęs išvardytas aplinkybes teismas gali pagrįstai spręsti dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo būdo, t. y. įpareigoti statytoją ar kitą įstatyme nustatytą asmenį nugriauti statinį, išardyti perstatytas ar pertvarkytas jo dalis, atstatyti statinį arba pagal reikiamai pertvarkytą projekcinę dokumentaciją gavus naują statybą leidžiantį dokumentą perstatyti ar pertvarkyti statinį ar jo dalį.

Kasacinis teismas taip pat sprendė, kad yra objektyvi būtinybė (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai) keisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 21 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2011, pradėtą formuoti praktiką, pagal kurią tais atvejais, kai statybą leidžiantis dokumentas išduodamas neparengus privalomo detaliojo teritorijų planavimo dokumento, Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta išimtis negali būti taikoma ir statinys turi būti nugriautas, išaiškinant, kad Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta nuostata gali būti taikoma tuomet, kai yra nustatytos visos šios pirmiau išvardytos aplinkybės.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo ir perdavė ją nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016

Draudimo teisė

Dėl draudėjo teisės reikšti ieškinį dėl draudimo išmokos išmokėjimo, kai draudimo sutartimi nustatytas naudos gavėjas

Ieškovė (draudėja, lizingo gavėja) teismo prašė dalį draudimo išmokos priteisti naudos gavėjai (lizingo davėjai), kitą dalį – jai pačiai. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas, akcentavęs ginčo santykių ypatumą, kad draudimo sutartis sudaryta vykdant lizingo sutartį, nurodė, jog draudimo sutarties sąlygos turi būti aiškinamos kartu su lizingo sutarties nuostatomis. Kasacinis teismas konstatavo, kad sistemiškai aiškinant draudimo ir lizingo

sutarčių nuostatas, draudimo išmoka turi būti išmokama naudos gavėjui, o po to, draudimo išmokos šiam pakankant, ji pagal lizingo sutartimi sulgytas sąlygas paskirstoma tarp draudėjo ir naudos gavėjo. Nors lizingo sutartis, ieškovei nevykdant sutartinių nuostatų dėl mokėjimo, buvo nutraukta, tačiau jos nuostatos, susijusios su draudimo santykiais, aktualios sprendžiant dėl mokėjimų pagal draudimo sutartį. Draudimo išmokos paskirstymas, visiškai neatsižvelgiant į lizingo sutarties nuostatas, galėtų reikšti nepagrįstą naudos gavėjos praturtėjimą. Taigi draudėja yra suinteresuota, kad naudos gavėjos nuostoliai kuo greičiau ir kuo didesne apimtimi būtų atlyginti iš draudimo išmokos ir jai netektų nuostolių atlyginimo našta, o draudimo išmokai viršijant naudos gavėjos nuostolius – pati galėtų pretenduoti į dalį išmokos. Dėl to draudėja turi teisę dalyvauti nustatant draudžiamąjį įvykio aplinkybes, patirtų nuostolių dydį, mokėtinos draudimo išmokos dydį, juo labiau tais atvejais, kai naudos gavėja nesieja aktyvių veiksmų. Kasacinis teismas sprendė, kad draudimo išmoką draudikė turi mokėti draudimo sutartyje nurodytai naudos gavėjai, tačiau reikalavimo teisę dėl jos išmokėjimo naudos gavėjai turi tiek pati naudos gavėja, tiek ir draudėja, kuri yra draudimo sutarties šalis ir kuri vykdė įsipareigojimus pagal šią sutartį. Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad byla nagrinėję teismai nesiaiškino dėl draudžiamąjį įvykio fakto, dėl jo sukeltų nuostolių dydžio, pagal draudimo sutarties sąlygas priklausančios draudimo išmokos dydžio ir kitų reikšmingų aplinkybių, kasacinis teismas panaikino jų procesinius sprendimus ir perdavė byla nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-299-248/2016

Bankroto teisė

Dėl solidariosios prievolės įtakos sprendžiant fizinio asmens nemokumo klausimą

Pareiškėjas – fizinis asmuo prašė iškelti jam bankroto bylą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimo netenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad nors Fizinį asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) nėra reglamentuojama situacija, kaip vertinti asmens nemokumą, kai jo prievolė yra solidarioji, tačiau tokiu atveju būtina vadovautis solidariąją skolininkų prievolę ir atsakomybę reglamentuojančiais teisės aktais. Kai solidariąją prievolę visiškai įvykdo vienas iš skolininkų, tai atleidžia kitus skolininkus nuo jos vykdymo kreditoriui (CK 6.6 straipsnio 7 dalis). Tai reiškia, kad vieno solidariojo skolininko įvykdyta visa solidarioji prievolė baigiasi tinkamu įvykdymu. Kadangi byloje nustatyta, jog pareiškėjo bendraskoliui priklausančio areštuoto žemės sklypo pardavimo atveju būtų padengtas visas abiejų solidariųjų skolininkų įsiskolinimas, teismai pagrįstai sprendė, kad yra objektyvios galimybės išieškoti visą kreditorės naudai išieškomą sumą iš bendraskoliui priklausančio nekilnojamojo turto. Esant šiai galimybei, pareiškėjo prievolė kreditoriui būtų pasibaigusi ir pagal šios bylos aplinkybes jis neatitiktų FABĮ pateiktos nemokumo sąvokos, t. y. neturėtų pradelstų įsipareigojimų. Kasacinis teismas nurodė, kad vienam iš skolininkų įvykdžius prievolę, tarp buvusių solidariųjų skolininkų atsiranda dalinės tarpusavio prievolės arba prievolę tokiam skolininkui turi įvykdyti vienas iš buvusių solidariųjų skolininkų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatymas nustato bendraskolio teisę, o ne pareigą, regreso tvarka reikalauti iš kito bendraskolio to, ką jis už šį yra sumokėjęs. Taigi, kol nėra realizuotas bendraskoliui priklausantis turtas ir šis bendraskolis nepareiškė reikalavimo pareiškėjui, teismas negali konstatuoti pareiškėjo nemokumo FABĮ prasme. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad byla nagrinėję teismai pagrįstai atsisakė kasatoriui iškelti fizinio asmens bankroto bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-690/2016

Įmonės restruktūrizavimas

Dėl įmonės restruktūrizavimo plano patvirtinimo padarinių

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl teisės normų, nustatančių finansinio reikalavimo įmonės restruktūrizavimo byloje pareiškimo praleidus įstatymo nustatytą naikinamąjį terminą padarinius, aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsakovo priešieškiniį, reiškiamą restruktūrizuojamai įmonei, tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad Įmonių restruktūrizavimo įstatymo (toliau – ĮRI) nuostatose įtvirtintos restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teisės ir nustatyti du terminai, per kuriuos jie turi teisę pareikšti kreditoriaus reikalavimus, teismas – juos priimti: 1) per teismo nustatytą laikotarpį, kuris turi būti ne trumpesnis kaip 30 kalendorinių dienų ir ne ilgesnis kaip 45 kalendorinės dienos nuo teismo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos (atnaujinamasis terminas); 2) ne vėliau kaip iki restruktūrizavimo plano patvirtinimo teisme, jeigu kreditoriai dėl svarbių priežasčių negalėjo reikalavimų pateikti nustatytu laiku (naikinamasis terminas). Taigi, sprendžiant dėl kreditorių teisių apsaugos ir nustatant, koks terminas turi būti taikomas kreditorių reikalavimams, svarbu fiksuoti teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dieną ir kreditorių reikalavimų atsiradimo momentą, nes taikoma teisinė apsauga ir ginami tik įstatymų nustatyta tvarka pareikšti reikalavimai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovas, byloje pareikšdamas priešieškiniį restruktūrizuojamai įmonei, formuoja pagrindą pateikti reikalavimą įmonės restruktūrizavimo byloje. Tačiau toks reikalavimas, pareikštas priešieškiniu forma, pateiktas praleidus įstatymo nustatytą naikinamąjį terminą, t. y. po restruktūrizavimo plano patvirtinimo. Kasacinis teismas sprendė, kad naikinamasis terminas negali būti atnaujinamas, todėl teismai neturėjo teisinio pagrindo patenkinti atsakovo reikalavimą ir tokiu būdu suteikti jam restruktūrizuojamos įmonės kreditoriaus statusą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir atsakovo priešieškiniį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-684/2016

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl Europos patentų, išduotų pagal Europos patentų konvenciją, galiojimo ir jų ginčijimo Lietuvoje

Ieškovė prašė teismo pripažinti negaliojančiais Europos patentų tarnybos (toliau – EPT) atsakovei išduotus atitinkamus Europos patentus kaip neatitinkančius naujumo, išradimo lygio reikalavimų. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Išradimas laikomas nauju, jeigu jis nežinomas technikos lygiu (Patentų įstatymo 6 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas nurodė, kad vertinant technikos lygį, kartu ir išradimo naujumą, turi būti atsižvelgiama į visą informaciją, viešai skelbtą ir naudotą iki paraiškos padavimo dienos. Visa tai, kas buvo viešai skelbta ar naudota, nėra laikoma nauja. Pagal EPT Apeliacinės tarybos praktiką išradimas neatitinka naujumo reikalavimo tada, kai tai aiškiai ir tiesiogiai išplaukia iš ankstesnio technikos lygio (angl. *directly and unambiguously derivable from the prior art*) ir visi jo požymiai (elementai) – ne tik pagrindiniai – turi būti žinomi iš ankstesnio technikos lygio. Ankstesnis technikos lygis paneigia naujumą tada, kai dėl nurodyto išradimo dalyko išvada gali būti padaryta tiesiogiai ir nedviprasmiškai iš nustatyto technikos lygio, įskaitant požymius, kurie tam tikros srities specialisto gali būti numanomi iš to, kas yra aiškiai atskleista. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal EPT Apeliacinės tarybos praktiką yra pripažįstamas ne tik tiesioginis, bet ir netiesioginis atskleidimas. Netiesioginis atskleidimas (angl. *implicit disclosure*) reiškia atskleidimą, kurį bet kuris vidutinis tos srities specialistas objektyviai suprastų kaip būtinai numanomą iš pateikto

turinio. Kartu pažymėtina, kad numanomas atskleidimas nereiškia nieko daugiau, kaip tik aiški ir vienareikšmiška pasekmė to, kas yra aiškiai nurodyta.

Kasacinis teismas nurodė, kad, ieškovei ginčijant Europos patentų galiojimą Lietuvoje, procesas vyksta ir taikomos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatytos taisyklės. Dėl to (iki Bendro patentų teismo veiklos pradžios) gali skirtis skirtingose valstybėse Europos patentų konvencijos narėse priimami teismų sprendimai dėl Europos patento galiojimo nacionaliniu lygmeniu. Nacionalinių teismų procesiniai sprendimai nebūtinai turi sutapti ir su EPT Apeliacinės tarybos sprendimu (sprendimais) dėl atitinkamo Europos patento atitikties materialiosios teisės normoms, *inter alia*, ir dėl to, kad nacionaliniame teisme gali būti pateikta papildomų (kitų) įrodymų, lyginant su pateiktais įrodymais, pagal kuriuos ginčas buvo sprendžiamas EPT Apeliacinėje taryboje. Kasacinio teismo praktikoje yra nurodyta, kad suinteresuotas asmuo, pareiškęs tokio pobūdžio ieškinį, įrodinėja aplinkybes, jo manymu, pagrindžiančias išradimo nepatentabilumą, o ginčijamo išradimo patento savininkas įrodinėja tas aplinkybes, kurios, jo manymu, įrodo išradimo atitiktį patentabilumo reikalavimui (CPK 178 straipsnis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad EPT Apeliacinės tarybos sprendimas yra tik vienas iš rašytinių įrodymų, neturintis teismui iš anksto nustatytos galios (CPK 185 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgdamas į tai, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas atsakovei priklausančio ginčo patento naujumą tik tiesioginio atskleidimo aspektu, nepagrįstai siaurina aiškino išradimo naujumo sąvoką ir nepasisakė dėl netiesioginio atskleidimo, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį dėl ginčo patento pripažinimo negaliojančiu ir šią bylos dalį perdavė apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-325-701/2016

Civilinio proceso teisė

Dėl išieškojimo pagal individualios įmonės prievoles iš individualios įmonės savininko, nenurodyto vykdomajame rašte

Pareiškėja skundžia antstolio veiksmus ir prašo panaikinti jo patvarkymą, nes vykdomajame rašte kaip skolininkė nurodyta tik individuali įmonė, bet ne jos savininkas, todėl antstolis neturėjo teisės prisijungti prie kitoje vykdomojoje byloje vykdomo išieškojimo iš individualios įmonės ir jos savininko, kaip subsidiariųjų bendraskolių. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad antstolis negali subsidiariai nukreipti išieškojimo į individualios įmonės savininko turtą, jei įsiteisėjusio teismo sprendimo pagrindu išduotame vykdomajame rašte individualios įmonės savininkas nėra įrašytas skolininku, jis nebuvo įtrauktas toje byloje dalyvaujančiu asmeniu ir teismo sprendime nespręsta dėl jo teisių ir pareigų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 673 straipsnio norma, pagal kurią, individualiai (personalinei) įmonei neturint pakankamai lėšų išieškomoms sumoms padengti, antstolis išieškojimą nukreipia į kitą jos turtą ar savininko turtą, turi būti aiškinama sistemiškai su kitomis vykdomo procesą reglamentuojančiomis teisės normomis (be kita ko, su CPK 586 ir 648 straipsnių normomis), kaip nustatanti išieškojimo eiliškumą tuo atveju, kai vykdomas neribotos atsakomybės juridinio asmens (individualios įmonės) skolų išieškojimas, tačiau ši norma nesuteikia teisės nukreipti neribotos atsakomybės juridinio asmens skolų išieškojimo į tokio asmens savininko turtą, kai savininkas nėra nurodytas vykdomajame rašte, kurio pagrindu vykdomas išieškojimas. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad sprendžiant priešingą situaciją, t. y. dėl galimumo išieškoti iš individualios įmonės turto pagal jos savininko prievoles, teismų praktikoje išaiškinta, jog toks išieškojimas galimas, nes individuali įmonė vertinama tik kaip turto objektas ir įmonės turtas teisėtai paimamas ne kaip iš subjekto – savarankiško juridinio asmens, bet kaip iš objekto – įmonės savininko turto vieneto, į kurio sudėtį įeina jai priklausantis turtas.

Kasacinis teismas sprendė, kad antstolis skundžiamu patvarkymu nukreipė išieškojimo vykdymą į turtą asmens, kuris nėra nurodytas vykdomajame dokumente ir dėl kurio nėra priimtas teismo sprendimas, t. y. veikė neteisėtai (*ultra vires*). Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų nutartis ir tenkino pareiškėjos skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310-611/2016